

УДК 368.03:364.01

JEL Classification: G 22, I 31

DOI 10.35433/ISSN2410-3748-2022-2(31)-7

Софія Кучерівська

к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

<https://orcid.org/0000-0003-0466-2389>

Ольга Гладчук

к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

<https://orcid.org/0000-0003-2362-1224>

СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ У КОНТЕКСТІ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Починаючи з 80-х років ХХ ст. в діяльність підприємств все більшою мірою влітаються заходи соціальної відповідальності, спершу як інтеграції працівників в розбудову стратегії розвитку компаній, а далі – все більшого задоволення потреб суспільства. На сьогодні вже немає сумнівів щодо доцільності та важливості залучення бізнес структур (у тому числі і страхових компаній) до соціальних та екологічних проєктів, пропагування та дотримання людських цінностей, впровадження інклюзії, відповідального споживання. Загалом, від впровадження заходів соціальної відповідальності вииграють усі: клієнти страховика, працівники, регіон, держава, і сам страховик. Саме розгляду участі страховиків у досягненні Цілей сталого розвитку через призму соціальної відповідальності і присвячене дане дослідження.

Відитовхуючись від суті страхування, його соціального характеру, у статті детально описано роль страховиків у реалізації Цілей сталого розвитку за основними напрямками. Описано заходи внутрішньої та зовнішньої соціальної відповідальності страхових компаній. Визначено позитивні наслідки впровадження страховиками заходів корпоративної соціальної відповідальності. Наведено основні фінансові та нефінансові показники оцінки соціально відповідальної стратегії страховика. На основі проведеного дослідження встановлено, що соціально відповідальна страхова компанія – це компанія, яка усвідомлює свій вплив на внутрішнє і зовнішнє середовище функціонування та відповідально проводить свою діяльність, взаємодіючи зі споживачами, працівниками, партнерами, суспільством загалом щодо вирішення гострих проблем людства. Зазначено, що пріоритетність напрямів діяльності страховиків у реалізації Цілей сталого розвитку формує відповідну модель соціальної політики бізнесу, яка залежить від рівня розвитку і наявних проблем економіки в країні, характеру державної політики, рівня якості життя населення та його готовності до подальших змін.

Ключові слова: сталий розвиток, соціальна відповідальність, страховик, забезпечення, конкурентоспроможність, імідж, репутація.

INSURANCE COMPANIES' SOCIAL RESPONSIBILITY IN THE CONTEXT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS

Starting from the 80s of the 20th century, measures of social responsibility are increasingly woven into the activities of enterprises, first as the integration of employees into the development of the company's development strategy, and then as a means of increasingly meeting the needs of society. Today, there is no doubt about the expediency and importance of involving business structures (including insurance companies) in social and environmental projects, promotion and observance of human values, implementation of inclusion, responsible consumption. In general, everyone will benefit from the implementation of social responsibility measures: the insurer's clients, employees, the region, the state, and the insurer itself. This study is devoted to the examination of the insurers' participation in achieving the Sustainable Development Goals through the prism of social responsibility.

Based on the essence of insurance, its social nature, the article describes in detail the role of insurers in the implementation of the Sustainable Development Goals in the main directions. Measures of internal and external social responsibility of insurance companies are described. The positive consequences of the corporate social responsibility introduction measures by insurers have been identified. The main financial and non-financial indicators for assessing the socially responsible strategy of the insurer are given. On the basis of the conducted research, it was established that a socially responsible insurance company is a company that is aware of its impact on the internal and external environment of operation and conducts its activities responsibly, interacting with consumers, employees, partners, society in general to solve acute problems of humanity. It is noted that the priority of insurers' activities in the implementation of the Sustainable Development Goals forms an appropriate model of business social policy, which depends on the level of development and existing problems of the economy in the country, the nature of state policy, the level of the population's quality of life and its readiness for further changes.

Key words: *sustainable development, social responsibility, insurer, security, competitiveness, image, reputation.*

Постановка проблеми. Вже 6 років, як країни світу активізували свою роботу у напрямі реалізації Цілей сталого розвитку-2030. Кожна з них, запроваджуючи заходи відповідно до власних пріоритетів, заодно вирішує проблеми людства загалом. Прагнення подолання бідності чи збереження природніх ресурсів, гарантування миру чи забезпечення гідної праці та економічного зростання – стало не лише законодавчими нормами держави, але й орієнтирами бізнес-структур, поривами громадян. Підписантами Глобального договору (за даними на кінець 2017 р.) були понад 9500 компаній та 3000 некомерційних організацій, що представляють більше ніж 160 країн [1, с. 13]. З них тільки 105 страхових компаній [2]. Але, якщо проводити аналогію із процесом цифровізації

бізнесу, який ще 10 років тому був викликом, а тепер це стало вже нормою, то соціально відповідальний бізнес і підтримка Цілей сталого розвитку на сьогодні все більше влітаються у стратегії розвитку компаній, у тому числі і страхових.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Для досягнення мети нашого дослідження, ми акцентували увагу на матеріалах, в яких розкрито важливість дотримання принципів і реалізації Цілей сталого розвитку суспільства; суть соціальної відповідальності та інструменти її реалізації; вплив соціальної відповідальності на конкурентоспроможність страхових компаній.

Базуючись на дослідженнях М. Фрідмена, В. Фредеріка, А. Керролла, М. Портера і М. Крамера закордонні науковці та практики широко висвітлюють та обговорюють взаємозалежність бізнесу та суспільства, та позитивний вплив корпоративної соціальної відповідальності на загальну діяльність корпорацій. Досвід реалізації заходів корпоративної соціальної відповідальності у діяльності страхових компаній досліджували Оловокудейо Ф., Адулоджу С., Оке С. та інші науковці.

Напрацювання вітчизняних науковців у сфері соціальної відповідальності бізнесу також є доволі значними. Зокрема, варто наголосити на роботах Білан О., Грицаєнко М., Длугопольського О., Коровицької О., Крикун В., Маліка М., Мостепанюк А. та інших науковців, які узагальнюють наукові підходи до визначення змісту, основних принципів та методів реалізації корпоративної соціальної відповідальності, підкреслюють безпосередній зв'язок соціальної відповідальності зі соціальним капіталом бізнесу, визначають основні причини гальмування активного впровадження принципів та інструментів соціальної відповідальності українським бізнесом.

Дослідники страхової справи також приділяють значну увагу впровадженню інструментів соціальної відповідальності у діяльність

страхових компаній, поки лише міжнародних. Так, Охріменко О.О. та Гранченко Е.Е. досліджували соціальну відповідальність страхового бізнесу як інструмент міжнародної конкурентоспроможності, детально розглянувши конкурентні переваги від реалізації інструментів корпоративної соціальної відповідальності на різних рівнях економічних відносин. Гусак А.С. розкрив роль перестраховання у підвищенні соціальної відповідальності страхового бізнесу. Кукурудз О.М., Мальцева В.В., Тринчук В.В. у своїх працях аналізували інструменти реалізації корпоративної соціальної відповідальності страхового бізнесу через призму практичних кейсів міжнародних страхових компаній.

Однозначно, наукова спільнота не може залишатися осторонь, а тому покликана виявляти та наголошувати на проблемах, піднімати питання для аналізу і, найважливіше, надавати конструктивні рішення проблем та пропонувати дії у напрямку реалізації Цілей.

Беручи до уваги вищезазначене, **метою дослідження** було дослідити основні характеристики і заходи соціальної відповідальності страховиків, розкривши тим самим їхній внесок у досягнення Цілей сталого розвитку.

Дослідження базувалося на огляді законодавчих документів, літературних джерел, офіційних сайтів українських та іноземних страхових компаній, даних CorporateRegister [3], НБУ [4].

Дані були опрацьовані з використанням інструментів якісного та кількісного аналізу, включаючи описову статистику та порівняльний аналіз інструментів та напрямів соціальної відповідальності страховиків.

Виклад основного матеріалу. У нашому дослідженні ми б хотіли наголосити на особливій ролі страхових компаній, діяльність яких, виходячи із суті страхування, має важливе соціальне значення.

Страхування виникло як засіб захисту та підтримки людини за різних соціальних і природних ризиків. З розвитком суспільно-економічних відносин страхування охоплювало все більше ризиків. На сьогодні,

страхові компанії паралельно проводять убезпечення при настанні страхових випадків і запроваджують превентивні заходи, інвестуючи розробки із контролю, зменшення, уникнення ймовірності тих чи інших ризиків. Отож, сама економічна природа функціонування страхових компаній передбачає можливість вирішення комплексу різноманітних соціальних проблем членів суспільства.

Погоджуємося з твердженням Охріменка О.О. та Гранченка Е.Е., що: «під час упровадження соціальної відповідальності на рівні страхових компаній відбувається посилення функції убезпечення соціуму на основі поєднання фондів фінансових ресурсів та передових ідей, спрямованих на покращення умов життя суспільства у контексті Цілей сталого розвитку» [5, с. 623].

Відповідно роль страховиків у реалізації Цілей сталого розвитку проявляється у таких напрямках:

1. Так, традиційні види страхування (наприклад, страхування від нещасних випадків, медичне, пенсійне, екологічне, страхування аграрних ризиків, страхування цивільної відповідальності автовласників тощо) настільки ввійшли у наше щоденне життя, що сприймаються як належне. Як зазначає дослідник Гусак А.С. «Більшість видів страхування є інструментом реалізації соціальної відповідальності. Так особисте страхування (страхування життя, додаткових пенсій, медичне, страхування від нещасних випадків) дає можливість здійснювати соціальні інвестиції в людський капітал, страхування відповідальності дозволяє перекласти на страховиків цивільну відповідальність підприємств, організацій та фізичних осіб за завдану шкоду життю, здоров'ю і майну третіх осіб» [6, с.180]. Цим самим страхові компанії сприяють досягненню таких Цілей сталого розвитку, як забезпечення належного рівня медицини; сталого розвитку міст і спільнот, відповідального споживання; збереження екосистем на воді та суші.

Особливо вагому роль при цьому відіграє мікростраховання, як інструмент подолання бідності та захисту населення і малого підприємництва. Завдяки спрощеним умовам страхування, можливості фінансової підтримки в сплаті страхових внесків з боку донорів, фондів, або, навіть держави, пільговим соціальним тарифам вразливі верстви населення та бізнес з низькими доходами мають можливість убезпечити себе від багатьох особистих чи майнових ризиків.

2. Йдучи на зустріч новітнім потребам потенційних клієнтів страховики сьогодні пропонують нові страхові продукти, пов'язані з енерго-, ресурсозберігаючими технологіями та альтернативною енергетикою (наприклад, страхування геотермальних і сонячних електростанцій, страхування будівель-монтажних ризиків при запровадженні нових технологій, тощо). Шляхом застосування пільгових тарифів для електромобілів, транспортних засобів, що відповідають новітнім стандартам щодо шкідливих викидів (Євро-5, Євро-6), впровадження в умови страхування вимог щодо фактів забруднення довкілля, страховики активно діють у напрямку запровадження відновлюваної енергії, боротьби зі зміною клімату.

3. Специфіка страхування передбачає заохочення і впровадження превентивних заходів щодо настання страхового випадку. Таким чином страхові компанії спонукають клієнтів (бізнес і громадян) діяти у напрямках «Чиста вода та належні санітарні умови», «Збереження екосистем водою і суші», «Сталий розвиток міст і спільнот».

4. У той же час, страховики, інвестуючи тимчасово вільні кошти у «екологічно безпечні» компанії, науково-технічні розробки, технології у сфері охорони здоров'я, сприяють інноваційності економіки, розширенню інфраструктури. Згідно з результатами дослідження Goldman Sachs, більше половини глобальних страховиків заявили про значний вплив екологічних,

соціальних і управлінських аспектів (ESG) на процес інвестування у найближчі роки [7].

5. Як представники бізнесу (відповідно до теорій «корпоративного альтруїзму» та «розумного егоїзму») страхові компанії активно впроваджують корпоративну соціальну відповідальність у безпосередню діяльність як головну стратегію свого розвитку. В арсеналі страховиків – ряд внутрішніх і зовнішніх заходів соціальної відповідальності.

Серед заходів внутрішньої соціальної відповідальності страхових компаній ми можемо назвати:

- постійність або зростання кількості працівників з дотриманням принципів гендерної, етнічної рівності, залучення вразливих категорій населення;
- зростання заробітної плати відповідно до тенденцій в економіці;
- здійснення витрат на підготовку та підвищення кваліфікації працівників;
- відрахування на соціальне забезпечення та оформлення корпоративних програм медичного та пенсійного страхування для працівників і їхніх сімей.

Найбільш поширеними заходами зовнішньої соціальної відповідальності серед страховиків є:

- благодійність, спонсорська допомога та участь у різних проектах і програмах державного, місцевого рівнів, заохочення корпоративного волонтерства працівників;
- запобігання страховому шахрайству;
- проведення акцій щодо підвищення страхової (фінансової) грамотності населення;
- проведення соціальних кампаній, спрямованих на популяризацію екологічних, суспільних ідей (безпека дорожнього руху; збереження

довкілля; здоровий спосіб життя; відповідальне споживання; збереження пам'яток культури тощо);

- виконання функцій суб'єкта фінансового моніторингу щодо протидії заходам легалізації тіньових коштів та фінансування тероризму;

- взаємодія з державними та іншими бізнес структурами, громадськими організаціями при вирішенні регіональних питань;

- випуск «зелених» облігацій, що дає змогу акумулювати кошти та інвестувати проекти з екологічними перевагами. У перспективі – випуск і соціальних облігацій для фінансування соціальних програм.

6. У напрямках «Партнерство заради стійкого розвитку» та «Мир і справедливість» дружньо і оперативно спрацювали страхові компанії Польщі, Словаччини, Німеччини, Молдови, Угорщини. За що їм окреме «щире дякую». Вони забезпечували безкоштовне покриття збитків за договорами цивільної відповідальності автовласників («Зелена карта») перші 30, 60 або 90 днів, пропонували колективне страхування від нещасних випадків для біженців з України на пільгових умовах.

Позитивними наслідками залучення страховиків до реалізації Цілей сталого розвитку в межах соціальної відповідальності є:

- формування і закріплення позитивного іміджу компанії;
- зростання рівня довіри до компанії;
- збільшення страхового портфеля;
- підвищення рівня конкурентної позиції на ринку;
- можливість незначного підвищення страхових тарифів у порівнянні з компаніями-конкурентами;
- зацікавленість та більша професійна віддача працівників;
- зменшення плинності кадрів;
- транспарентність діяльності;
- простіший доступ до капіталу;
- збільшення прибутку та вартості страхового бізнесу.

Синергія усіх цих наслідків сприяє поліпшенню фінансового стану страховиків та посиленню їх конкурентної позиції на ринку.

Однозначно, страховики, як представники бізнесу, не вкладали б значні кошти і сили у дії, які не приносять користі, чи то в глобальних, чи державних чи внутрішніх масштабах. При цьому моральна сторона провадження заходів соціальної відповідальності є не менш важливою ніж матеріальна.

Однак, якщо витрати на фінансування соціально важливих програм досить легко вирахувати, то віддачу від їх впливу на фінансову сторону діяльності страховика у майбутньому – досить складно, і потребує охоплення як фінансових так і нефінансових показників.

Однозначно, оцінку віддачі заходів соціальної відповідальності страховиків варто проводити за складовими корпоративної соціальної відповідальності, а саме: організаційне управління, права людини, трудові відносини, операційна діяльність, захист прав споживачів і врахування їх інтересів, екологічний вплив, співпраця з громадами щодо вирішення місцевих проблем. Оцінка й аналіз основних показників (таблиця, перелік може бути доповнений) дасть можливість визначити рівень соціальної відповідальності страховика та встановити ефект синергії усіх його дій, як соціально відповідального бізнесу.

Таблиця.

Основні фінансові та нефінансові показники оцінки соціально відповідальної стратегії страховика

Складові КСВ	Показники
Організаційне управління	Рівень впровадження заходів КСВ в стратегію компанії та інформування про їх дотримання. Подання відповідної звітності, з отриманням рангу соціально відповідального бізнесу. Впізнаваність бренду, або страхового продукту після реалізації заходів КСВ. Відкритість компанії. Рівень управління ризиками.

Права людини та трудові відносини	<p>Приріст робочих місць. Показник професійного розвитку персоналу. Плинність кадрів. Кількість годин навчання за рік на одного працівника в розрізі категорій працівників. Витрати на навчання працівників та їх віддача (профвіддача). Дотримання вікової, гендерної, соціальної рівності. Прихильність та віддача працівників. Умови праці та її безпека (кількість днів непрацездатності, нещасних випадків).</p>
Операційна діяльність і захист прав споживачів	<p>Рівень задоволення клієнтів обслуговуванням страховика. Кількість постійних клієнтів. Відсоток впровадження нових/новітніх видів страхування. Частка соціальних інвестицій у собівартості реалізації страхових послуг. Відношення соціальних/зелених інвестицій до прибутку компанії. Частка витрат на благодійність в прибутку компанії</p>
Екологічний вплив	<p>Зниження собівартості в силу впровадження заходів енергозбереження, скорочення паперових витрат, запровадження новітніх технологій Рівень фінансування екологічних проєктів Обсяг залучених коштів через «зелені облігації» Кількість інвестиційних пропозицій після впровадження заходів КСВ.</p>
Співпраця з місцевими громадами	<p>Показник відношення витрат на соціальну підтримку місцевої громади до чистого прибутку. Кількість залучених клієнтів через співпрацю з громадами. Кількість замовлень місцевої влади на страхові послуги. Кількість задоволених місцевих проєктів.</p>
Дотримання законодавства, протидія шахрайству	<p>Відповідність законодавчим нормативам. Кількість позапланових державних перевірок. Кількість сплачених штрафів. Кількість судових справ.</p>

Джерело: розробка авторів на основі [7, 8]

На сьогодні, страховики ЄС, США, країн Азії активно працюють над вдосконаленням своєї діяльності відповідно до принципів корпоративної

соціальної відповідальності та вимог стандарту ISO 26000. На страховому ринку України склалася розпорошена ситуація, коли національні страхові компанії продовжують концентруватися на бізнес-цілях, із деяким підтягненням соціальних пріоритетів щодо трудових ресурсів, а основними ініціаторами поширення корпоративної соціальної відповідальності залишаються страховики з іноземним капіталом.

Висновки. Проведене узагальнення сучасних практик реалізації страховиками соціальної відповідальності свідчить про активізацію та розширення меж їх залучення до формування сталого розвитку суспільства. Пріоритетність соціальних напрямків діяльності страховиків залежить від рівня розвитку економіки, характеру державної політики, рівня якості життя населення та його готовності до подальших змін.

Однозначно, соціально відповідальна страхова компанія – це компанія, яка усвідомлює свій вплив на внутрішнє і зовнішнє середовище функціонування та відповідально проводить свою діяльність, взаємодіючи зі споживачами, працівниками, партнерами, суспільством загалом щодо вирішення гострих проблем людства.

Зміни в концепціях розвитку українських страховиків проявляються у першу чергу через впровадження багатьох заходів внутрішньої (ендогенної) та зовнішньої (екзогенної) соціальної відповідальності. Діючи як суб'єкт соціально відповідального підприємництва страхові компанії сприяють збільшенню довіри до страхової діяльності та отримують дієвий інструмент конкурентоспроможності як на національному, так і міжнародному рівнях. Розвиток соціальної відповідальності страховиків зумовлюється бажанням поліпшити власний імідж та довіру до компанії у довгостроковій перспективі. Довіра ж у свою чергу тісно взаємопов'язана з соціальним капіталом, який вважається важливим нематеріальним ресурсом для розвитку компанії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. United Nations Global Compact Progress Report. Business Solutions to Sustainable Development. *United Nations Global Compact*. New York, 2017. URL:
https://d306pr3pise04h.cloudfront.net/docs/publications%2FUN+Impact+Brochure_Concept-FINAL.pdf
2. United Nations Global Compact. Participants. URL:
<https://www.unglobalcompact.org/what-is-gc/participants>
3. Глобальний онлайн-довідник корпоративної відповідальності. URL :
<https://www.corporateregister.com/>
4. Показники діяльності страхових компаній. *Дані наглядової статистики Національного банку України*. URL :
<https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#6>
5. Охріменко О.О., Гранченко Е.Е. Соціальна відповідальність страхового бізнесу як інструмент міжнародної конкурентоспроможності. *Економіка і суспільство*. 2018. №15. С. 616-625.
6. Гусак А.С. Перестраховування та його роль у підвищенні корпоративної відповідальності страхового бізнесу. *Економічний аналіз*. 2015. Том 19. № 1. С. 178-183.
7. Steve H. Insurers planning to increase investments in private equity & green bonds. *PropertyCasualty360*. 2022. URL:
<https://www.propertycasualty360.com/2022/04/28/insurers-planning-to-increase-investments-in-private-equity-green-bonds/?slreturn=20221003130456>
8. Гош О. 2021 Global RepTrak 100. Невідомий і важливий ESG. *Reputation Capital Group*. Блог. 2021. URL: <https://reputationcapital.blog/2021/05/2021-global-reptrak-100-nevidomij-i-vazhlijiv-esg/?lang=uk>

REFERENCES

1. United Nations Global Compact Progress Report. Business Solutions to Sustainable Development (2017). *United Nations Global Compact*. New York, Retrieved from: https://d306pr3pise04h.cloudfront.net/docs/publications%2FUN+Impact+Brochure_Concept-FINAL.pdf [in English].
2. United Nations Global Compact. Participants. Retrieved from: <https://www.unglobalcompact.org/what-is-gc/participants> [in English].
3. Global online directory of corporate responsibility. Retrieved from: <https://www.corporateregister.com/> [in Ukrainian].
4. Performance indicators of insurance companies. *Dani nahliadovoi statystyky Natsionalnoho banku Ukrainy*. Retrieved from: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist#6> [in Ukrainian].
5. Okhrimenko, O., Hranchenko, E. (2018). Social responsibility of the insurance business as an instrument of international competitiveness. *Economy and Society*, 15, 616-625 [in Ukrainian].
6. Husak, A.S. (2015). Reinsurance and its role in the increase of corporate liability insurance. *Ekonomichnyy analiz*, 19 (1), 178-183 [in Ukrainian].
7. Steve, H. (2022). Insurers planning to increase investments in private equity & green bonds. *PropertyCasualty360*. Retrieved from: <https://www.propertycasualty360.com/2022/04/28/insurers-planning-to-increase-investments-in-private-equity-green-bonds/?slreturn=20221003130456> [in English].
8. Hosh, O. (2021). 2021 Global RepTrak 100. Unknown and important ESG. *Reputation Capital Group. Blog*. Retrieved from: <https://reputationcapital.blog/2021/05/2021-global-reptrak-100-nevidomij-i-vazhlij-eshg/?lang=uk> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 19.10.2022